

Michał Kieling

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

kielingm@amu.edu.pl,

ORCID: 0000-0003-2635-7246.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/BPTh.2022.012>

15 (2022) 3: 9–24

ISSN (print) 1689-5150

ISSN (online) 2450-7059

**Nauczanie Jana Chryzostoma o charyzmatkach
na podstawie *Homilii
do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian***

**John Chrysostom' preaching about charismata
on the basis on the *Homily
of The First Letter of Paul to the Corinthians***

Streszczenie. Tematyka charyzmatów w Kościele starożytnym budzi wciąż duże zainteresowanie i jest przedmiotem badań naukowych. Jednym z autorów chrześcijańskich, który wyjaśnia znaczenie charyzmatów był Jan Chryzostom († 407). Przedmiotem powyższego opracowania jest przedstawienie nauczania tego Ojca Kościoła na temat charyzmatów na podstawie jego *Homilii do I Listu św. Pawła do Koryntian*. W pierwszym punkcie artykułu ukazano zagadnienie pochodzenia charyzmatów i ich cel. W drugim punkcie przedstawiono terminologię, jaką posługuje się Jan Chryzostom w określaniu charyzmatów: duchowy dar, dar łaski, posługiwanie i działanie, objawienie Ducha Świętego. W trzecim punkcie opracowania zaprezentowano poszczególne charyzmaty, w tym dar języków. W czwartym punkcie przedstawiono najważniejszy według autora charyzmat, jakim jest miłość. W ujęciu Jana Chryzostoma charyzmaty pochodzą od Trójcy świętej i są darami, które otrzymuje chrześcijanin w celu budowania wspólnoty Kościoła i nie dla jego własnego dobra, lecz dla dobra wszystkich. To ukierunkowanie na wspólnotowy charakter darów duchowych jest ważnym kryterium w kwestii rozeznawania charyzmatów. Natomiast miłość jest powszechnym i najdoskonalszym darem. Według starożytnego kaznodziei miłość jest drogą, która prowadzi do wszystkich pozostałych charyzmatów. Nauczanie Jana Chryzostoma o charyzmatkach jest wciąż aktualne, ponieważ te dary Ducha Świętego obecne są w Kościele w czasach współczesnych.

Abstract. Charismata in the ancient Catholic Church still generate avid interest and are at the heart of academic research. One of the Christian authors, who explains the meaning of charismata, is John Chrysostom († 407). The paper describes the preaching of this Church Father about charismata on the basis on the Homily on The First Letter of Paul to the Corinthians. The first part discusses the origin of charismata and

their aim. The second section concentrates on terminology used by John Chrysostom to describe charismata: the gift of the Spirit, the Gift of God's grace, the revelation of the Holy Spirit. Individual charismata, e.g. the gift of tongues, are presented in the third part. Finally, the author discusses love as the most important charism. According to John Chrysostom's preaching, charismata comes from the Trinity and are gifts obtained by every Christian not for his own good, but for the good of all the community. This focus on community is an important criterion to distinguish between charismata. However, only love is a universal and absolute gift. According to the ancient preacher, love leads to all other charismata. Chrysostom's preaching is still current, as these gifts of the Spirit are present in the Church today.

Słowa kluczowe: charyzmat, Jan Chryzostom, charyzmaty w Kościele starożytnym, Homilie do I Listu św. Pawła do Koryntian.

Keywords: charisma, John Chrysostom, charismata in the early Church, Homily on The First Letter of Paul to the Corinthians.

Wprowadzenie

Tematyka charyzmatów w Kościele starożytnym jest przedmiotem refleksji teologicznej i budzi wciąż żywe zainteresowanie¹. Jednym z autorów, który podejmuje w swoim nauczaniu tematykę darów duchowych w okresie antyku był wybitny egzegeta i kaznodzieja Jan Chryzostom († 407)². Dzięki przekładowi

¹ Na szczególną uwagę zasługują w tej kwestii następujące opracowania: R. Bartnicki, *Dary Ducha Świętego w świetle tekstów biblijnych*, Warszawskie Studia Teologiczne, 19 (2006), s. 171–184; W. Gajewski, *Charyzmat, urząd, hierarchia*, Kraków 2010; idem, *Charyzmaty w świadectwach epoki ojców apostoelskich*, Przegląd Religioznawczy 3 (2021), s. 169–177; J. Kudasiewicz, *Rola charyzmatów w Kościele pierwotnym w świetle listów św. Pawła*, w: S. Łach, M. Filipiak, H. Langkammer (red.), *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 4, s. 97–112, Lublin 1979; L. Misiarczyk, *Charyzmat prorocki w pierwszych wiekach Kościoła*, Studia Płockie 41 (2013), s. 85–100; idem, *Dar języków w czasach apostoelskich: glosolalia, ksenoglosja czy jubilacja?*, Biblica et Patristica Thoruniensia 14 (2021), s. 41–64; A. Siemieniewski, *ABC charyzmatów w czwartym wieku – dary duchowe za czasów Atanazego, Bazylego i Cyryla*, Perspectiva, Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne 1 (2006), s. 139–151.

² Zob. Na temat duchowych darów w twórczości Jana Chryzostoma: B. Częsz., *Jan Chryzostom – teolog*, Teologia Patrystyczna 5 (2008), s. 7–12; M. Paczkowski, *Duch przychodzący i działający Dż 2,1–3 w egzegezie homiletycznej Jana Chryzostoma*, Biblica et Patristica Thoruniensia 1 (2008), s. 230–233; P. Rybak, *Obraz „człowieka duchowego” na podstawie „Homilii na List św. Pawła do Rzymian” św. Jana Chryzostoma*, Biblica et Patristica Thoruniensia 9 (2016), s. 97–118;

jego *Homilii do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian*, którego dokonał znany biblista i tłumacz Pisma Świętego ks. prof. Antonii Paciorek, do rąk polskiego czytelnika trafiło to ważne dzieło w dorobku pisarskim tego Ojca Kościoła³. *Homilie* zostały wygłoszone przez Chryzostoma w Antiochii prawdopodobnie w latach poprzedzających 390 r.⁴ i zredagowane w latach 392–393⁵. Audytorium słynnego kaznodziei było zróżnicowane. Należeli do niego przedstawiciele wyższych sfer społecznych, jak również mężczyźni i kobiety, rodzice i dzieci, wolni i niewolnicy, przedstawiciele rzemiosła oraz kupiectwa, sklepikarze, jak również pracownicy fizyczni⁶. Antiocheńczyk stosuje w swoim dziele metodę polegającą na wyjaśnianiu sensu literalnego i alegorycznego, której zamysłem jest głębsze zrozumienie Pisma Świętego, i zachęca słuchaczy jako duszpasterz do postępowania zgodnego z nauczaniem apostolskim. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie nauczania Jana Chryzostoma o charyzmatach na podstawie jego 44 *Homilii* oraz określenie jego stosunku do darów duchowych.

1. Pochodzenie, cel i porządek charyzmatów

Według Jana Chryzostoma źródłem wszystkich charyzmatów jest Trójca Święta. W *Homilii* XXIX Złotousty pisze, że początkiem wszelkich darów są Trzy Osoby Boskie:

Czym jest działanie – zapytasz – co to za charyzmat? A czym jest posługiwanie? Tym samym, tylko pod innym imieniem. Charyzmat, posługiwanie i działanie oznaczają jedno i to samo. Czy widzisz, że nie uczynił on żadnej różnicy w charyzmatach Ojca, Syna i Ducha Świętego? Osób Boskich nie stapia razem – żadną mi-

N. Widok, *Czasy Jana Chryzostoma i jego pasterska pedagogia* (Opolska Biblioteka Teologiczna 105), Opole 2008, s. 5–7; A. Uciecha, *Grzechy główne i metody walki z nimi w Homiliach św. Jana Chryzostoma na I list św. Pawła do Koryntian*, Vox Patrum, 21 (2001), t. 40–41, s. 247–262.

³ Joannes Chrysostomus, *In epistulam I ad Corinthios hom. 1–44*, hom. PG 9–382, *Homilie do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian*, tłum. A. Paciorek, Biblia Ojców (BO), t. II, Częstochowa 2020.

⁴ Zob. A. Paciorek, *Wprowadzenie*, w: Jan Chryzostom, *Homilie do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian*, tłum. A. Paciorek, BO 2, Częstochowa 2020, s. 9–20.

⁵ Zob. J. Iluk, *Jan Chryzostom objaśnia Hymn o miłości (1 Kor 13) (In I epistolam ad Corinthos hom. 33–34)*, Vox Patrum 28 (2008), t. 52, s. 291.

⁶ Zob. A. Paciorek, *Wprowadzenie*, s. 10–20.

arą! – ale uznaje taką samą istotę i godność każdej z nich. To, czego udziela Duch, to także sprawia Ojciec, zaś Syn – powiada Apostoł – rozdziela to i przekazuje. Gdyby zaś jedno było mniejsze od drugiego, a znowu to mniejsze od tamtego, nie wyraziłby się w ten sposób i nie pocieszyłby zgnębitego⁷.

Nie ulega wątpliwości, że mówiąc o darach w Duchu Świętym, należy zawsze mieć przekonanie, że pochodzą one od Trójcy Przenajświętszej, która jest „korzeniem” wszelkich łask:

Powszechne lekarstwo służące umocnieniu czerpie się z tego samego korzenia, z tego samego skarbcza, z tego samego źródła. Apostoł czerpie stąd nieustannie. Starając się usunąć pozorną nierówność i rozgoryczenie. Wcześniej ukazała, że Duch Święty, Syn i Ojciec rozdzielają charyzmaty, tutaj ogranicza się do wymienienia jedynie Ducha, abyś dzięki temu mógł poznać Jego taką samą godność⁸.

W kontekście omawianej tematyki należy postawić pytanie o cel charyzmatów? Odpowiedzi na tę kwestię autor udziela, powołując się na werset 1 Kor 14, 12⁹:

Czy widzisz, że wszędzie ma jeden cel i ten sam cel przed oczami, ustanawiając zasadę; aby było z korzyścią dla wielu i aby służyło Kościołowi? Nie mówi: „abyście osiągnęli charyzmaty», ale «abyście w nie obfitowali», to jest: abyście je posiadali w obfitości. Daleki jestem od ich zakazywania, już raczej życzę, abyście je posiadali w pełni, pod warunkiem, że będziecie ich używali dla wspólnego dobra¹⁰.

Najważniejszym celem charyzmatów jest ich ukierunkowanie ku dobru wspólnemu. Dary duchowe nie zostają dane człowiekowi dla jego własnego pożytku i chwały, lecz dla dobra bliźniego. Chryzostom nie zakazuje charyzmatów, ale wskazuje na ich cel: korzyść dla wielu i służba Kościołowi. Ideę tę starożytny kaznodzieja akcentuje wielokrotnie na kartach swojego dzieła. Uważa on, że największą przeszkodą w otrzymywaniu charyzmatów są podziały i zazdrość, jak również grzech, który wszystko wywraca, niszczy i miesza¹¹. Człowiek jest

⁷ Jan Chryzostom, *Homilia XXIX* 3, s. 522–523.

⁸ Ibidem, 3, s. 524.

⁹ 1 Kor 14, 12: „Tak i wy, skoro jesteście entuzjastami darów duchowych, szukajcie tych które przyczyniają się do budowania Kościoła, abyście obfitowali”.

¹⁰ Jan Chryzostom, *Homilia XXXV*, 3, s. 639.

¹¹ Idem, *Homilia IX*, 4, s. 165.

tylko szafarzem i zarządcą duchowych dóbr, dlatego nie powinien rozporządzać nimi jak ich właściciel. Każdy, kto otrzymał jakikolwiek dar, także dar słowa, nie może przypisywać go sobie. Antiocheńczyk wyraża pogląd, że chrześcijanin jest użytkownikiem dóbr, które i tak są niepewne ze względu na śmierć i niestałość ziemskich rzeczy. Dlatego posiadając jakiekolwiek dobra i tracąc je powinniśmy dziękować Bogu za wszystko, ponieważ do Boga należymy podwójnie: z powodu stworzenia i z powodu wiary¹².

Pisząc o charyzmatach, kaznodzieja wskazuje na ich hierarchiczną strukturę, która istniała zawsze w Kościele pierwotnym. Można tu zauważyć początki kształtowania się *ordo* Kościoła, która nie była jeszcze trwała. Na jej początku znajduje się Bóg, który ustanawia przyporządkowanie osób, zadań i funkcji. Apostolat jest szczytem i istotą wszelkich urzędów w Kościele i nie stoi w sprzeczności z porządkiem prawnym. Kościół jest bowiem instytucjonalny i charyzmatyczny zarazem¹³. Kwestię tę podejmuje starożytny egzegeta, wyjaśniając słowa św. Pawła Apostoła z 1 Kor 12, 28¹⁴, który ustanawia różne funkcje w Kościele. Podział ten jest z ustanowienia Bożego, a nie pochodzi z ludzkiego porządku. Ciekawe jest to, że prorocy zajmują drugie miejsce po apostołach, co wskazuje na ich ważne miejsce we wspólnotach¹⁵.

Antiocheńczyk wyjaśnia, że na pierwszym miejscu postawieni są apostołowie, ponieważ im przysługują wszystkie charyzmaty. Po apostołach drugie miejsce zajmują prorocy, ponieważ ten, kto prorokuje mówi wszystko z natchnienia Ducha Świętego. Charyzmat ten nie został ograniczony do dziesięciu, dwudziestu czy stu osób, lecz łaska ta była obficie wylana w każdym Kościele. Natomiast nauczyciele do swego nauczania dodają własne rozumienie. Dlatego oni znajdują się po prorokach, ponieważ ci ostatni otrzymują wszystko jako dar ducha, a przy tamtych dochodzi ludzki wysiłek. Nauczyciel dodaje wiele od siebie, ale w zgodzie z pismami¹⁶. Nauczanie słowem i przykładem jest dla Chryzostoma najważniejsze, ponieważ to właśnie uczyniło apostołów prorokami. Dar proroctwa, jak również inne charyzmaty pochodzą od Ducha Świętego. W *Homilii* XXIX, w któ-

¹² Ibidem, s. 178.

¹³ Zob. J. Kudasiewicz, op. cit., 102.

¹⁴ 1 Kor 12, 28: „Bo zaś ustanowił w Kościele najpierw apostołów, po drugie proroków, po trzecie nauczycieli, a następnie obdarzonych darem czynienia cudów, następnie darem uzdrawiania, wspierania pomocą, rządzenia oraz rozmaitych języków”.

¹⁵ Zob. L. Misiarczyk, *Charyzmat prorocki w pierwszych wiekach Kościoła*, 86–87.

¹⁶ Jan Chryzostom, *Homilia* XXXII, 1, s. 569.

rej kaznodzieja komentuje werset 1 Kor 12, 3¹⁷, nasz egzegeta podkreśla, że ten, który przemawia w imię Jezusa, jest napełniony Duchem Świętym. Natomiast ten, kto nie wypowiada tego imienia, jest wróżbitą¹⁸. Stwierdzenie to odnosi się do sytuacji, jaka zdarzała się w starożytnym Koryncie, gdzie było wielu wróżbitów i fałszywych proroków. Miasto to było – jak zauważa kaznodzieja – „owładnięte zabobonami”, dlatego wierzący otrzymywali dar rozeznawania duchów, aby mogli rozpoznać, kto jest fałszywym, a kto prawdziwym prorokiem¹⁹. To kryterium jest bardzo ważne w rozeznawaniu i ocenie charyzmatów, ponieważ ich celem jest pożytek bliźnich, co wielokrotnie podkreśla nasz Ojciec Kościoła.

2. Terminologia

Wyjaśniając charyzmaty, starożytny egzegeta posługuje się terminami, które znajdują się 1 Liście do Koryntian św. Pawła²⁰:

– Duchowy dar (1 Kor 12,1; τῶν πνευματικῶν). W wyjaśnieniu wersetu 1 Kor 12,1²¹ Chryzostom stwierdza, że cudowne znaki Apostoł nazywa duchowymi darami, ponieważ sam Duch przez nie działa i ludzkie działania niczego nie dodają dla zaistnienia cudownego znaku²².

– Dar łaski (1 Kor 12,4; διαίρεσεις χαρισμάτων). W komentarzu do 1 Kor 12,4²³ Antiocheńczyk pisze, że w tych słowach Apostoł pociesza tych, którzy mniej otrzymali i smucili się z tego powodu:

Dlaczego martwisz się – pyta – że nie otrzymałeś tyle, co inni? Pomyśl, że jest to dar, a nie należność i ucisz rozżalenie. Pośpiesza więc z wypowiedzią: *Różne są dary łaski,*

¹⁷ 1 Kor 12, 3: „Oświadczam wam przeto, że nikt przemawiający w Duchu Bożym nie powie: «Przeklęty niech będzie Jezus!», i nikt nie może powiedzieć: «Panem jest Jezus», jak tylko w Duchu Świętym”.

¹⁸ Jan Chryzostom, *Homilia XXIX*, 2, s. 520.

¹⁹ Ibidem, 1, s. 516–517.

²⁰ Zob. Hughson T. Ong, *Is 'Spiritual Gift(s)' a Linguistically Fallacious Term? A Lexical Study of Χάρισμα, Πνευματικός, and Πνεῦμα*, *The Expository Times* 125(2014), s. 583–592.

²¹ 1 Kor 12, 1: „Co dotyczy duchowych darów, bracia, nie chcę, abyście nie wiedzieli. Wiecie, że gdy byliście poganami, byliście nieodparcie prowadzeni ku niemym bożkom”.

²² Jan Chryzostom, *Homilia XXIX*, 1, s. 517.

²³ 1 Kor 12, 4: „Różne są dary łaski, lecz ten sam Duch”.

ale ten sam Duch. Nie mówi: „znak”, „cud”, ale „dar łaski”, starając się przez to określić nie tylko wezwać do porzucenia smutku, ale też zachęcić do podziękowania²⁴.

Nasz Ojciec Kościoła zauważa, że nie wszyscy otrzymują według tej samej miary. Jedni mają więcej, inni mniej, ale zyskują oni tę samą chwałę i otrzymują z tego samego źródła. Dlatego nie można twierdzić, że ktoś otrzymuje łaskę od Ducha, a inny od anioła. Jeśli bowiem dar jest różny, to jednak Dawca jest jeden i ten sam²⁵.

- Posługiwanie (1 Kor 12,5; διακρίσεις διακονιών). W komentarzu do 1 Kor 12,5²⁶ kaznodzieja podkreśla, że ten charyzmat określany jest również terminem działanie. Według Chryzostoma działanie, posługiwanie i charyzmat jest tym samym, tylko pod innym imieniem²⁷.
- Objawienie Ducha (1 Kor 12,7; τοῦ πνεύματος). W wyjaśnieniu werset 1 Kor 6–7²⁸ Chryzostom pisze, że wszyscy ochrzczeni otrzymują ten charyzmat, co wyjaśnia nasz autor w następujący sposób:

Według mnie, jako człowieka wierzącego, Ducha posiada ten, kto jest ochrzczony. Niewierzący nie może tego dostrzec, chyba że na podstawie znaków. Zatem i z tej strony widać niemałą pociechę. Jeśli nawet charyzmaty są różne, znak jest tylko jeden, albowiem niezależnie od tego, czy otrzymałeś więcej, czy też mniej, jesteś tak samo wyróżniony. Jeśli zatem pragniesz wykazać, że masz tego samego Ducha, możesz to ewidentnie udowodnić. Jest bowiem jeden i ten sam dawca, a charyzmat jest darem, i stąd objawienie jest dla ciebie korzyścią²⁹.

3. Wyjaśnienie poszczególnych charyzmatów

Homilie Jana Chryzostoma są dziełem egzegetycznym, dlatego trudno znaleźć w nim systematyczny wykład na temat poszczególnych charyzmatów. Autor wyjaśnia dary duchowe, odnosząc się do wybranych wersetów biblijnych.

²⁴ Jan Chryzostom, *Homilia XXIX*, 2, s. 521.

²⁵ Ibidem, s. 523.

²⁶ 1 Kor 12, 5: „Różne są posługiwania, ale jeden Pan”.

²⁷ Jan Chryzostom, *Homilia XXIX*, 3, s. 523.

²⁸ 1 Kor 12, 6–7: „Różne są działania, ale jeden Bóg, który sprawia wszystko we wszystkim. Każdemu zaś objawia się Duch dla dobra”.

²⁹ Jan Chryzostom, *Homilia XXIX*, 3, s. 523.

Pierwsza obszerniejsza wypowiedź naszego autora o darach duchowych znajduje się w *Homilii* XXIX. Antiocheńczyk, wyjaśniając wersety 1 Kor 12,8–11³⁰, nawiązuje do katalogu charyzmatów wymienianych przez św. Pawła. Katalog ten zawiera dziewięć darów, które zostały podzielone na dwie kategorie: dwa pierwsze (słowo mądrości, słowo poznania) i cztery ostatnie dotyczą słowa (proroctwo, rozeznawanie duchów, dar języków, dar wyjaśniania języków). Natomiast trzy środkowe odnoszą się do działania (wiara, charyzmat uzdrowień, dokonywanie cudów). Mądrość słowa można odnieść do początku Pawłowego *Listu*, gdzie apostoł nie chciał przemawiać w „mądrości słowa” (1 Kor 17)³¹. Starożytny egzegeta na pierwszym miejscu komentuje charyzmat słowa mądrości i podkreśla, że posiadali go Paweł oraz Jan, syn gromu. Kolejnym charyzmatem jest słowo poznania, które zdaniem Antiocheńczyka ma wielu wierzących, posiadających wiedzę, a nie umiejących nauczać i ją przekazywać. Innym charyzmatem jest wiara, która nie oznacza wiary w dogmaty, lecz w cuda. Chryzostom rozróżnia pomiędzy charyzmatem dokonywania cudów i uzdrowień. Jego zdaniem ten, kto miał dar uzdrawiania ograniczał się do uzdrawiania; natomiast ten, kto miał dar dokonywania cudów, miał również władzę karania, ponieważ moc ta jest zdolna uzdrawiać. Przykładem jest Paweł, który karał ślepotą, i Piotr, który karał śmiercią. Kolejnym ważnym charyzmatem jest dar rozeznawania, który polega na tym, że można poznać, czy ktoś jest prorokiem czy oszustem. Na końcu nasz autor wymienia i rozróżnia między darem języków i darem ich wyjaśniania³². Omawiając charyzmaty, Chryzostom wielokrotnie podkreśla, że wszystkie te duchowe dary pochodzą od Ducha Świętego „który udziela każdemu jak chce” (1 Kor 2,11). W komentarzu wersetu 1 Kor 12,11³³ Antiocheńczyk wyjaśnia znaczenie poszczególnych charyzmatów w następujący sposób:

³⁰ 1 Kor 12, 8–10: „Jednemu bowiem zostało dane przez Ducha słowo mądrości, innemu słowo poznania według tego samego Ducha, jednemu wiara w tym samym Duchu, innemu charyzmat uzdrowień w tym samym Duchu. Innemu natomiast dokonywanie cudów, innemu proroctwo, innemu rozeznawanie duchów, innemu dar języków, innemu wreszcie dar wyjaśniania języków”.

³¹ Zob. M. Rosik, *Charyzmaty* (1 Kor 12, 1–12), <http://www.mariuszrosik.pl/wp-content/uploads/2017/05/CHARYZMATY.pdf> (dostęp 23.03.2022r.).

³² Jan Chryzostom, *Homilia* XXIX, 3, s. 525.

³³ 1 Kor 12,11: „Wszystko to sprawia jeden i ten sam Duch, udzielając każdemu tak, jak chce”.

Wydaje się, że charyzmat objaśniania jest ważny, ponieważ apostołowie otrzymali go na początku i niemała liczba Koryntian go posiadała. Charyzmat nauczania – już nie tak wielu. Dlatego tamten (słowo mądrości) wymieniany jest na początku, ten natomiast (charyzmat języków) na końcu. Tamtemu (słowu mądrości) służy ten (charyzmat objaśniania) oraz wszystkie inne dary: dar prorokowania, dar cudów, dar języków, objaśniania języków. Nic bowiem nie jest równe temu darowi³⁴.

Chryzostom pisze, że szczególne znaczenie ma charyzmat mądrości słowa i nauczania, zgodnie z przekazem Apostoła: „Prezbiterów, którzy godnie przewodzą miej w podwójnym szacunku, zwłaszcza tych, którzy zajmują się słowem i nauczeniem” (1 Tm 5,17). W tym kontekście autor *Homilii* powołuje się również na słowa: „Pilnuj czytania, napominania, nauczania. Nie zaniedbuj charyzmatu, który jest w Tobie” (1 Tm 4, 13.14)³⁵.

Drugą obszerniejszą wypowiedzią naszego autora na temat kilku charyzmatów znajdujemy w *Homilii* XXXII, w której wyjaśnia on wersety 1 Kor 12,28–30³⁶. Na pierwszym miejscu stawia on dar prorocstwa i dar nauczania: „Ten, kto wychowuje słowem i przykładem, ma nad wszystkimi przewagę”³⁷. Dar słowa posiada więc szczególne znaczenie, ponieważ oznacza głoszenie Ewangelii i zasiewanie ziarna pobożności w serach słuchaczy. Chociaż odnoszony jest on do proroków to w praktyce odnosi się do tych, którzy przez prorocstwo nauczają i przemawiają do ludzi. Dlatego – jak zauważa nasz autor – nauczycielami są ci, którzy słowem wychowują, a czynem nauczają. Jest to podwójne nauczanie, a mianowicie słowem i czynem. Według Chryzostoma dar czynienia cudów przewyższa dar uzdrawiania. Dar wspierania pomocą oznacza zapewnienie słabym opieki i troskę o ich dobro duchowe: „Apostoł nazywa charyzmatem jakiś dobry czyn, który wykonujemy, a który chroni nas przed upadkiem i ukazuje, że nieustannie potrzebujemy Bożej pomocy. Uczy nas też, abyśmy byli wdzięczni, daje siłę działania i budzi wzniosłe myśli”³⁸.

Wiele uwagi nasz Ojciec Kościoła poświęca darowi języków, którym – jak zauważa – szczególnie chlubili się Koryntianie. Z pewnością charyzmat ten na-

³⁴ Jan Chryzostom, *Homilia* XXIX, 4, s. 525.

³⁵ Ibidem.

³⁶ 1 Kor 12, 28–30: „Bo zaś ustanowił w Kościele najpierw apostołów, po drugie proroków, po trzecie nauczycieli, a następnie obdarzonych darem czynienia cudów, następnie darem uzdrawiania, wspierania pomocą, rządzenia oraz rozmaitych języków”.

³⁷ Jan Chryzostom, *Homilia* XXXII, 2, s. 569.

³⁸ Ibidem, s. 570.

leżał do najbardziej spektakularnych darów. Można postawić pytanie, czy chodzi zawsze o konkretny, istniejący i rozpoznawalny język, czy może o posługiwanie się nieistniejącym językiem i ekstatyczną mowę³⁹. Święty Paweł, pisząc w 1 Kor 12–14 o darze języków miał na myśli glosolalię, czyli mówienie w językach nieistniejących i niezrozumiałych dla nikogo. Temu darowi towarzyszyło wyjaśnienie i wówczas był on traktowany jak proroctwo. Natomiast w Dz 2 wzmianka jest o tym, że apostołowie w dzień Pięćdziesiątnicy mówili obcymi językami i w tym wypadku chodzi o ksenogłosję, czyli mówienie językami obcymi, które istnieją rzeczywiście i są zrozumiałe⁴⁰.

W tym kontekście warto przytoczyć pogląd Złotoustego na temat apostołów, którzy mieli dar przemawiania w obcych językach:

Podobne jak w czasach budowy wieży jeden język rozpadł się na wiele języków, tak teraz wiele języków zebrało się w jednym człowieku, który przemawiał językiem Persów, Rzymian, Hindusów Indii wieloma innymi, według tego, jak mu Duch pozwolił⁴¹.

Nasz kaznodzieja naucza, że dar języków umieszczony jest przez Apostoła zawsze na końcu⁴². W komentarzu do wersetu 1 Kor 14,2–3⁴³ wyraża pogląd, że św. Paweł pomniejsza w tym wypadku znaczenie daru języków i wskazuje, że nie jest on ani użyteczny, ani cenny, chociaż Koryntianie upatrywali w nim podwód do chluby i uważali za wielki charyzmat:

Uznawali jego wielkość z tego powodu, że apostołowie w początkach ten właśnie dar otrzymali w sposób widowiskowy. Nie był on ważniejszy od innych. Dlaczego

³⁹ M. Rosik, op. cit., 2–3.

⁴⁰ Zob. termin „glosolalia” powstał z połączenia czasownika greckiego λαλέω – „mówić” z rzeczownikiem γλῶσσα – „język”. W Nowym Testamencie zwrot pojawia się najczęściej w formie λαλεῖν γλώσσαις na oznaczenie szczególnego daru Ducha Świętego. Termin „ksenogłosja” od „obcy język” – ξένος γλῶσσα, czyli mówienie obcymi językami rzeczywiście istniejącymi i zrozumiałymi dla innych, których samemu nigdy się wcześniej nie uczyło – zob. L. Misiarczyk, *Dar języków w czasach apostołskich: glosolalia, ksenogłosja czy jubilacja?*, Biblica et Patristica Thoruniensia 14 (2021), s. 46–47.

⁴¹ Jan Chryzostom, *Homilia XXXV*, 1, s. 633.

⁴² Ibidem, s. 570.

⁴³ 1 Kor 14, 2–3: „Ten bowiem, kto mówi językami, nie ludziom mówi, ale Bogu. Nikt go nie słyszy, a on pod wpływem Ducha mówi rzeczy tajemne”.

więc apostołowie otrzymali ten dar ponad innych? Ponieważ mieli wyruszyć na wszystkie strony świata⁴⁴.

Zdaniem Złotoustego św. Paweł nie neguje i nie zwalcza tego charyzmatu, ale chce, aby Koryntianie bardziej prorokowali, niż zachwycali się darem języków⁴⁵. Podkreśla znaczenie daru prorocstwa i ukazuje jego wyjątkowość z uwagi na jego powszechną użyteczność i pomocność dla wielu. Jego funkcją jest budowanie wspólnoty, gdyż ci, którzy prorokują oraz pocieszają, przynoszą korzyść swoim słuchaczom.

Antiocheńczyk w wyjaśnieniu wersetu 1 Kor 14,5⁴⁶ pisze, ten kto prorokuje, jest większy. Natomiast jeśli chodzi o dar języków, to ważne jest tu dopowiedzenie Pawła „chyba, że ktoś tłumaczy” (1 Kor 14,5). Chryzostom podkreśla, że nawet gdyby Paweł mówił innymi językami, to nikt z słuchaczy nie mógłby go zrozumieć i nie byłoby z tego żadnej korzyści. Jednocześnie zauważa, że Apostoł nie żywi niechęci do tych, którzy taki charyzmat posiadają, ponieważ u siebie uznaje to samo za rzecz nieszczegółowej uwagi⁴⁷. Zatem posiadanie charyzmatu języków nie przynosi korzyści, jeśli nie mówi się czegoś zrozumiałego dla słuchaczy:

Jakaż bowiem korzyść ze słowa, którego się nie rozumie? Dlaczego tak mówię? To, co w nas jest, nie przynosi pożytku. Pożyteczne natomiast jest to, co jasne i pożyteczne dla słuchaczy. Można to zauważyć na przykładzie martwych instrumentów muzycznych. Kiedy flet albo cytra bez rytmu i odpowiedniej harmonii dźwięczy nieregularnie i niezdarnie, żadnego słuchacza nie zachwyci. [...] Skoro jednak od martwych instrumentów wymagamy wyrazistości, harmonii i rytmu i skoro usilnie staramy się rozmaitym dźwiękom nadać wyrazistość i wymowę, to tym bardziej powinniśmy zabiegać o zrozumiałość w przypadku ożywionych i rozumnych istot oraz duchowych darów⁴⁸.

Jeśli ten charyzmat ma być użyteczny dla innych, to potrzebne jego odpowiednie jest objaśnienie. Ten który posiada dar języków, ale nie potrafi wyjaśnić

⁴⁴ Jan Chryzostom, *Homilia XXXV*, 1, s. 632–633.

⁴⁵ Ibidem, s. 634–635.

⁴⁶ 1 Kor 14, 5: „Pragnę, abyście wszyscy mówili językami, jeszcze jednak bardziej, abyście prorokowali. Ten bowiem, kto prorokuje, jest większy niż ten, kto mówi językami, chyba że ktoś tłumaczy, aby Kościół doznawał zbudowania”.

⁴⁷ Jan Chryzostom, *Homilia XXXV*, 2, s. 635.

⁴⁸ Ibidem, s. 636.

słów, powinien posłużyć się drugą osobą, która to uczyni. Dar języków jest dla Chryzostoma mało doskonały i wymaga wyjaśnienia niezrozumiałych słów:

Ten, kto uważa, że dar ten jemu wystarcza, ten nie powiększa jego znaczenia, ale je pomniejsza, nie zezwalając na jego pełny blask przez objaśnienie. Ten charyzmat jest piękny i konieczny, ale wtedy, kiedy jest ktoś, kto wyjaśni wypowiedziane słowa. Podobnie bowiem palec twojej ręki jest konieczny, ale jeśli go oddzielisz od innych, on również bezie nieużyteczny. Także trąba jest pożyteczna, ale jeśli wydaje zgrzyty, staje się nieprzyjemna. Nie będzie odpowiedniej muzyki, gdy nie będzie instrumentu, ale też nie będzie instrumentu, gdy nie będzie odpowiedniego kształtu. Wyobraź sobie, że słowo jest instrumentem jego zrozumiałość – wyrazem. Jeśli nie będzie wyrazu, instrument będzie bezużyteczny⁴⁹.

Posługując się charyzmatami, należy pytać więc o ich pożytek dla bliźniego, a nie zwracać uwagę na ich spektakularność⁵⁰. Chryzostom rozróżnia pomiędzy darem języków, który posiadali apostołowie przemawiający w językach, których wcześniej się nie uczyli (ksenoglosja) a darem języków, które nie są zrozumiałe i dlatego konieczne jest ich tłumaczenie (glosolalia). Kaznodzieja w swoim nauczaniu o darze języków umiejętnie przenosi akcent na dar prorocstwa, który jest o wiele ważniejszy niż spektakularny charyzmat posługiwania się innymi językami. I chociaż Chryzostom nie kwestionuje tego charyzmatu, to zwraca uwagę na jego znaczącą rolę w czasach apostolskich, kiedy był on bardzo użyteczny, szczególnie wobec pogan w celu głoszenia Ewangelii. Kaznodzieja zachęca więc słuchaczy, aby nie koncentrowali się na efektowności darów duchowych, lecz skupili na budowaniu eklezjalnej wspólnoty.

4. Miłość jako największy charyzmat

Interpretacja *Hymnu o miłości* stanowi dla Chryzostoma okazję, aby ukazać rolę miłości w życiu chrześcijanina⁵¹. Motyw miłości jest jedną z charakterystycznych cech nauczania naszego autora, który w swoich dziełach ukazuje teologiczny

⁴⁹ Ibidem, s. 637–638.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Zob. J. Iluk, *Jan Chryzostom wyjaśnia Hymn o miłości*, s. 291–293.

i duszpasterski wymiar tej cnoty⁵². W *Homilii XXXIV* kaznodzieja wyraża pogląd na temat tego daru duchowego:

Dary rozdziela ten sam Duch, rozdziela je dla dobra według swej woli, a czyni to nie z powinności, lecz łaskawości. Jeśli nawet mniej otrzymałeś, jesteś tak samo członkiem ciała i w ten sposób dostępujesz wielkiego zaszczytu. Ten, kto otrzymał większe dary, potrzebuje ciebie, który otrzymałeś mniejsze. Największym zaś darem i najdoskonalszym jest miłość⁵³.

Złotousty stwierdza, że miłość jest największym i najdoskonalszym darem. Zachęca przy tym do doskonałości, którą buduje się na drodze wysiłku i trudu:

I to nie zwyczajna droga, ale droga wspaniała, która dla wszystkich stoi otworem. Tutaj nie jest tak, jak w przypadku charyzmatów, z których jeden jest ofiarowany temu, a drugi – tamtemu, ale nie wszystkie ofiarowane są wszystkim. Tutaj jest dar o powszechnym charakterze. Dlatego wszystkich zobowiązuje do tego samego: starajcie się o lepsze dary. A ja wam wskażę drogę jeszcze doskonalszą, a mianowicie miłość⁵⁴.

Zdaniem naszego autora miłość prowadzi do wszystkich pozostałych charyzmatów⁵⁵, a dar duchowy bez niej nie ma żadnego waloru. Charyzmaty potrzebują również środowiska miłości, ponieważ bez niej nawet wyrzeczenia i surowe życie nie przynoszą efektu. Zdaniem Antiocheńczyka nawet jeśli ktoś rozda swój majątek ubogim – co należy uznać za wielkie wyrzeczenie – ale miłości nie ma, to nic nie zyska:

⁵² Na szczególną uwagę zasługują w tej kwestii następujące opracowania: J. Iluk, *Chrześcijańska i żydowska politeia u schyłku antyku*, Przegląd Religioznawczy 1 (2005), s. 71–97; idem, *Żydowska politeia i Kościół w Imperium Rzymskim u schyłku antyku*, t. 1: *Jana Chryzostoma, kapłana Antiochii Mowy przeciwko judaizantom i Żydom*, Gdańsk 2006, s. 18–22; W. Kania, *Caritas u św. Jana Chryzostoma*, Vox Patrum 16 (1996) t. 30–31, s. 141–150; S. Kaczmarek, *Miłość przebacząca i jednocząca w świetle Homilii na Ewangelię wg. św. Mateusza* św. Jana Chryzostoma, Verbum Vitae 18 (2010), s. 213–244; D. Zagórski, *Miłość (ἀγάπη) w Homiliach św. Jana Chryzostoma na List do Rzymian*, Biblica et Patristica Thoruniensia 3 (2010), s. 149–158; A. Żurek, *Bóg miłosierny i do miłosierdzia wzywający*, Teologia Patrystyczna 5 (2008), s. 23–26.

⁵³ Jan Chryzostom, *Homilia XXXIV*, 1, s. 611.

⁵⁴ Idem, *Homilia XXXII*, 3, s. 573.

⁵⁵ Ibidem, s. 574.

[...] sam Apostoł chce powiedzieć, że powinniśmy odczuwać więź i pokrewieństwo z tymi, którym pomagamy, że nie powinniśmy zadowalać się jedynie obojętnym przekazaniem, że powinniśmy współczuć udręczonym i nieszczęśliwym oraz współcierpieć z potrzebującymi. Dlatego właśnie jałmużna została nakazana przez Boga. Bóg mógłby biednych także bez naszej jałmużny wyżywić, ale ja nakazał, abyśmy byli związani i rozpalenia wzajemną miłością⁵⁶.

Złotousty ukazuje zalety miłości, która jest „silniejsza niż mur, mocniejsza niż diament i choćbyś wymienił jakąś mocniejszą materię, moc miłości jest ponad wszystko”⁵⁷. Miłości nie zwycięży ani bogactwo, ani ubóstwo. Do jej zalet należy również to, że przynosi radość, pokój duszy, zapewnia wielką słodycz i nie sprawia żadnego trudu. Zmienia ona naturę rzeczy, sprawiając, że „to co uciążliwe, czyni lekkim i łatwym, cnotę ukazuje przyjemną, grzech – gorzkim”⁵⁸. Nasz autor podkreśla przy tym, że nie chodzi mu o miłość niską i trywialną, lecz taką, jakiej domaga się Paweł Apostoł. Antiocheńczyk zachęca, aby współzawodniczyć w cnocie dążenia do miłości, która jest większa niż wszystkie charyzmaty. Miłość chrześcijańska posiada konkretny charakter i realizuje się szczególnie w trosce o ubogich i potrzebujących, w służbie dla bliźniego i Kościoła.

Podsumowanie

Podsumowując powyższe opracowanie, którego celem było przedstawienie nauczania Jana Chryzostoma o charyzmatach na podstawie 44 *Homilii do Pierwszego Listu św. Pawła Apostoła do Koryntian*, należy stwierdzić, że jego refleksja o charyzmatach znajduje się w *Homiliach* IX, XXIX, XXXII, XXXIV i XXXV. Według Antiocheńczyka źródłem charyzmatów jest Trójca Święta, a ich pierwszorzędnym celem jest pożytek dla wielu i służba Kościołowi. Charyzmaty określone są terminami: duchowy dar, niezasłużony dar, darmowy dar, dar łaski, posługiwanie, działanie i objawienie Ducha. Jan Chryzostom, wyjaśniając poszczególne charyzmaty, sporo miejsca poświęca omówieniu daru języków. Nasz Ojciec Kościoła nie jest przeciwny charyzmatom, wprost przeciwnie życzy swoim słuchaczom, aby je posiadali w pełni pod warunkiem, że budują wspólnotę Kościoła, przy-

⁵⁶ Ibidem, s. 579.

⁵⁷ Ibidem, s. 583.

⁵⁸ Ibidem, s. 584.

noszą korzyść wszystkim i postępują w duchu służby. Jednocześnie przestrzega przed szukaniem w posiadaniu charyzmatów własnej korzyści i spektakularności. Komentując 1 List do Koryntian starożytny egzegeta ukazuje znaczenie darów związanych ze słowem i nauczaniem, w tym dar proroctwa, ponieważ one przyczyniają się do głoszenia Ewangelii i zbawczej misji Kościoła. Według Jana Chryzostoma największym, powszechnym i najdoskonalszym charyzmatem jest miłość, którym zostali obdarowani wszyscy chrześcijanie.

Bibliografia

Źródła

Joannes Chrysostomus, *In epistolam I ad Corinthios hom.* 1–44, hom. PG 9–382, *Homilie do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian*, tłum. A. Paciorek, Biblia Ojców (BO), t. II, Częstochowa 2020.

Joannes Chrysostomus, *Homilia de Pentecoste*, II, 1, PG 50, 453–470.

List Iuvenescit Ecclesia do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła: <https://episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary> (dostęp 27.01.2022).

Opracowania

Bartnicki, Roman. 2006. „Dary Ducha Świętego w świetle tekstów biblijnych.” *Warszawskie Studia Teologiczne* 19: 171–184.

Częsz, Bogdan. 2008. „Jan Chryzostom – teolog.” *Teologia Patrystyczna* 5: 7–12.

Gajewski, Wojciech. 2010. *Charyzmat, urząd, hierarchia*. Kraków: Wydawnictwo WAM.

Gajewski, Wojciech. 2021. „Charyzmaty w świadectwach epoki ojców apostoelskich.” *Przegląd Religioznawczy* 3: 169–177.

Hughson, T. Ong. 2014. „Is ‘Spiritual Gift(s)’ a Linguistically Fallacious Term? A Lexical Study of Χάρισμα, Πνευμ ατικός, and Πνεῦμα”, *The Expository Times* 125 (12): 583–592. DOI: <https://doi.org/10.1177/0014524613512921>

Iluk, Jan. 2008. „Jan Chryzostom objaśnia Hymn o miłości (1 Kor 13) (*In I epistolam ad Corinthios hom.* 33–34).” *Vox Patrum* 28 (52): 291–315.

Iluk, Jan. 2005. „Chrześcijańska i żydowska politeia u schyłku antyku.” *Przegląd Religioznawczy* 1 (215): 71–97.

- Iluk, Jan. 2006. *Żydowska politeja i Kościół w Imperium Rzymskim u schyłku antyku*, t. 1: *Jana Chryzostoma, kapłana Antiochii Mowy przeciwko judaizantom i Żydom*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Kudasiewicz, Józef. 1979. „Rola charyzmatów w Kościele pierwotnym w świetle listów św. Pawła,” W *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 4, red. S. Łach, M. Filipiak, H. Langkammer, 97–112. Lublin: Zakład Małej Poligrafii KUL.
- Kania, Wojciech. 1996. „Caritas u św. Jana Chryzostoma.” *Vox Patrum* 16 (30–31): 141–150.
- Kaczmarek, Sylwia. 2010. „Miłość przebacząca i jednocząca w świetle Homilii na Ewangelię wg św. Mateusza św. Jana Chryzostoma.” *Verbum Vitae* 18: 213–244.
- Misiarczyk, Leszek. 2013. „Charyzmat prorocki w pierwszych wiekach Kościoła.” *Studia Płockie* 41: 85–100.
- Misiarczyk, Leszek. 2021. „Dar języków w czasach apostołskich: glosolalia, ksenoglosja czy jubilacja?” *Biblica et Patristica Thoruniensia* 14: 41–64. DOI: DOI: <https://doi.org/10.12775/BPTh.2021.002>.
- Paciorek, Antoni. 2020. „Wprowadzenie.” W Jan Chryzostom, *Homilie do Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian*, (seria: Biblia Ojców 2), tłum. A. Paciorek, 9–20. Częstochowa: Wydawnictwo Edycja Świętego Pawła.
- Paczkowski, Mieczysław. 2008. „Duch przychodzący i działający Dz 2,1–3 w egzegezie homiletycznej Jana Chryzostoma.” *Biblica et Patristica Thoruniensia* 1 (2008), s. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.12775/BPTh.2008.012>.
- Rosik, Mariusz. 2022. *Charyzmaty* (1 Kor 12,1–12), <http://www.mariuszrosik.pl/wp-content/uploads/2017/05/CHARYZMATY.pdf> (dostęp 23.03.2022).
- Rybak, Paweł. 2016. „Obraz «człowieka duchowego» na podstawie „Homilii na List św. Pawła do Rzymian” św. Jana Chryzostoma.” *Biblica et Patristica Thoruniensia* 9 (1): 97–118.
- Siemieniowski, Andrzej. 2006. „ABC charyzmatów w czwartym wieku – dary duchowe za czasów Atanazego, Bazylego i Cyryla.” *Perspectiva, Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne* 1: 139–151.
- Widok, Norbert. 2008. *Czasy Jana Chryzostoma i jego pasterska pedagogia* (Opolska Biblioteka Teologiczna 105). Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Uciecha, Andrzej. 2001. „Grzechy główne i metody walki z nimi w Homiliach św. Jana Chryzostoma na I list św. Pawła do Koryntian.” *Vox Patrum* 21 (40–41): 247–262. DOI: <https://doi.org/10.31743/vp.7983>.
- Zagórski, Dariusz. 2010. „Miłość (agape) w Homiliach św. Jana Chryzostoma na List do Rzymian.” *Biblica et Patristica Thoruniensia* 3 (2010), s. 149–158. DOI: <https://doi.org/10.12775/BPTh.2010.008>.
- Żurek, Antoni. 2008. „Bóg miłosierny i do miłosierdzia wzywający.” *Teologia Patrystyczna* 5: 23–26.